

УДК 005.95/96:37.011.3-051
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-5-37>

Ольга РЯБОШАПКА,
orcid.org/0000-0002-6328-6304
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри психології та педагогіки розвитку дитини
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(Умань, Черкаська область, Україна) lifeisgood81@ukr.net

ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СКЛАДНИК УСПІШНОГО СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Статтю присвячено актуальній проблемі застосування основ тайм-менеджменту у професійній діяльності сучасного педагога. Зазначено, що на сучасному етапі розвитку суспільства та науково-технічного прогресу гостро постає проблема дефіциту вільного часу. Проблема підсилюється й сучасними поколіннями дітей, які зростають в умовах формування «навичок XXI століття», однією з яких є здатність до управління власним часом. Зазначено, що проблема управління часом цікавила дослідників багатьох століть і народів. Зокрема, найпершими, хто приділяв увагу проблемі вивільнення часу, були Архімед та Арістотель. Мистецтво управління часом досліджували представники епохи Нового часу – Ф. Бекон та І. Ньютон. На сучасному етапі дослідження з питань тайм-менеджменту широко представлено працями вітчизняних і зарубіжних учених.

З'ясовано тлумачення понять «тайм-менеджмент» і «самоменеджмент». Визначено, що винахід терміна «тайм-менеджмент» належить компанії *Time Management International*, яку заснував Клаус Меллер.

У статті подано характеристику сучасних поколінь, які відвідують заклади освіти: покоління Z та покоління Альфа. Визначено, що освітній процес із такими дітьми варто будувати із врахуванням правил тайм-менеджменту.

У статті представлено основні функції тайм-менеджменту: планування, розподіл, постановка мети, моніторинг затрат часу, визначення головних завдань, делегування повноважень. Розмежовано поняття корпоративного та особистісного тайм-менеджменту у професійній діяльності сучасного педагога.

З'ясовано, що внутрішніми перешкодами на шляху до управління часом можуть бути лінь, невпевненість у собі, нерішучість, страх брати на себе відповідальність за ухвалені рішення.

Перераховано основні «поглиначі» часу в діяльності сучасного педагогічного працівника: особиста дезорганізація і брак самодисципліни; нездатність сказати «ні»; відкладання справ; робочі наради.

Названо основні шляхи вивільнення часового ресурсу: чітко визначення мети, планування, організація особистого простору. Розпочинати планування варто з мети, яка має бути реальною та чітко сформульованою. Планування майбутніх справ рекомендовано фіксувати, що дасть можливість вивільнити час і зняти емоційне напруження.

Ключові слова: тайм-менеджмент, педагогічний працівник, управління часом, діти покоління Z, діти покоління Альфа, планування.

Olha RIABOSHAPKA,
orcid.org/0000-0002-6328-6304
Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Lecturer at the Department of Psychology and Pedagogy of Child Development
Pavlo Tychnya Uman State Pedagogical University
(Uman, Cherkasy region, Ukraine) lifeisgood81@ukr.net

TIME MANAGEMENT AS A COMPONENT OF A SUCCESSFUL MODERN TEACHER

The article is devoted to the topical problem of applying the basics of time management in the professional activity of a modern teacher. It is noted that at the present stage of development of society and scientific and technological progress the problem of lack of free time is acute. The problem is supported by modern generations of children who are growing up in the formation of “skills of the XXI century”, one of which is the ability to manage their own time. It is noted that the problem of time management has interested researchers of many centuries and nations. Thus, the first to pay attention to the problem of freeing time were Archimedes and Aristotle. The art of time management was studied by representatives of the New Age F. Bacon, I. Newton. At the present stage, research on time management is widely represented by the works of domestic and foreign scientists. Interpretation of the following concepts: “time management”, “self-management”. It is determined that the invention of the term “time management” belongs to the company *Time Management International*, founded by Klaus Meller. The article describes the modern generations that attend educational institutions: Generation Z and Generation Alpha. It is determined that the educational process with such children should be built taking into account the rules of time management. It has been found that internal obstacles to time management can be laziness, self-

doubt, indecision, fear of taking responsibility for decisions. The article presents the main functions of time management: planning, distribution, goal setting, time monitoring, definition of main tasks, delegation of authority. The concept of corporate and personal time management in the professional activity of a modern teacher is distinguished. The main "absorbers" of time in the activities of a modern pedagogical worker are listed: personal disorganization and lack of self-discipline; inability to say no; adjournment of cases; workshops. The main ways of allocating time resources are named: clear definition of the purpose, planning, organization of personal space. Planning should start with a goal that must be realistic and clearly stated. It is recommended to record the planning of future affairs, which will allow you to free up time and relieve emotional stress.

Key words: *time management, pedagogical worker, time management, children of generation Z, children of generation Alpha, planning.*

Постановка проблеми. Сучасний стрімкий плин часу, науково-технічний прогрес, який мав би зекономити людський час, навпаки, призводить до його постійної нестачі. Тому актуальною постає проблема віднаходження вільного часу, його економії. Проблема управління часом гостро постає в педагогічній діяльності, яка, окрім власне провадження освітнього процесу, потребує ретельної підготовки до нього, аналізу, чіткого планування.

Некоректно спланований і розподілений час має негативний наслідок в освітній професійній діяльності та може призвести до «вигорання» педагогічних працівників.

Важливим чинником виступають також і сучасні суб'єкти освітнього процесу (молоде покоління), які належать до поколінь Z та Альфа, оскільки вони вже налаштовані на життєдіяльність в умовах тайм-менеджменту.

Аналіз досліджень. Проблема управління часом є актуальною повсякчас. Її порушували протягом свідомого існування суспільства чимало дослідників: Архімед, Арістотель, Ф. Бекон, І. Ньютон, Ф. Енгельс та інші видатні постаті прогресивного людства.

Різноманітні аспекти тайм-менеджменту досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Наприклад, Г. Архангельський працював над шляхами оптимального використання часу особистості, команди, об'єднання. На вдалому управлінні власним часом та, як результат, подвійних результатах наголошував Б. Трейсі. Провідним завданням менеджменту в ХХІ столітті, на думку П. Друкера, виступає підвищення ефективності управлінської та творчої праці. Дослідник теорії розв'язання винахідницьких завдань Г. Альтшуллер акцентував увагу на необхідності вироблення «почуття часу», що згодом переходить у «почуття ефективності». З питань освіти цікавою виступає позиція П. Керженцева, який визначав час як найважливіший ресурс закладів освіти та організацій.

Мета статті – розкрити особливості управління часом у роботі сучасного педагога.

Виклад основного матеріалу. Жодний вид життєдіяльності людини – як в особистому, так і в

професійному аспекті – не існує поза межами часу. Проте саме часу як необхідного ресурсу постійно бракує. І причиною такої, переважно катастрофічної, нестачі часу є невміння ним управляти.

Керування часом, тайм-менеджмент – (від англ. *time management*) – сукупність методик оптимальної організації часу для виконання поточних завдань, проєктів і календарних подій (Вікіпедія). Претендентом на винахід означеного терміна виступає компанія Time Management International на чолі із засновником Клаусом Меллером.

Розглядаючи тайм-менеджмент у професійній діяльності педагога, варто враховувати особливості молодого покоління, з якими працює фахівець. Важливість володіння педагогами сучасними знаннями та навичками підтверджується і словами народу: «Не можна керувати іншими, не вміючи керувати собою».

Належність до покоління характеризується відповідністю певному історичному періоду, спільними поглядами, формування цінностей та, як наслідок, поведінки під впливом соціально-економічних умов відповідного періоду. Зі зміною поколінь відбувається і зміна цінностей, поглядів, переконань тощо (Straus, William, Hove, Neil, 1991).

У світовій спільноті сьогодні у взаємодії перебувають сім поколінь. Педагогічна взаємодія представлена кількома поколіннями: бебі-бумери (народжені в період із 1943 р. по 1963 р.) – в основі їхнього світобачення лежать відчуття стабільності та потрібності; покоління X (народжені в період з 1963 р. по 1984 р.) – прагнуть до самореалізації, самовдосконалення, у виборі між сім'єю та роботою часто надають пріоритету останній; покоління Y (народжені у період з 1984 р. по 2000 р.) – намагаються отримати швидкі результати, комунікативні, здатні до співпраці, прагнуть свободи; покоління Z (молодь віком 10–24 років) і покоління Альфа (діти віком до 9 років) (Рябошапка, 2019: 87).

Починаючи з 2000 року розпочалася доба покоління Z. Представники цього покоління «проживають» більшу частину свого часу в Інтернеті,

де й відбувається їхня взаємодія. Їхні цінності ще лише формуються. Проте такі діти за своєю сутністю – лідери, прагнуть до прояву власної індивідуальності та є самовпевненими.

Як зазначає дитячий психолог Ш. Постник-Гудвін, для таких дітей характерними є нетерплячість; зосередження на короткострокових цілях; залежність від Інтернету; фрагментарність образного мислення; швидке дорослішання; орієнтація на практичність; чесність; відкритість у Всесвітній мережі; надання пріоритету віртуальному світу; краще порозуміння з технікою, ніж із людьми; легко піддаються впливу (Сапа, 2014: 24–30).

Притаманні дітям покоління Z і певні специфічні якості, на яких наголошують А. Сапа та Г. Солдатова: гіперактивність; прояви доклінічних форм аутизму (як спосіб взаємодії зі світом); сенсорна депривація; побудова ідентичності (Сапа, 2014: 24–30).

Ураховуючи особливості та специфіку дітей покоління Z, педагоги-практики в роботі з такими дітьми пропонують дотримуватися певних рекомендацій, а саме: структурувати та зробити привабливим освітній матеріал; забезпечити зворотний зв'язок; скоротити обсяг інформації та надавати пріоритет в його поданні візуалізації; спілкуватися усно; надавати освітньому процесу позитивного забарвлення; ставити зрозумілі та доступні цілі; *дотримуватися правил тайм-менеджменту*; не перенасичувати дітей інформацією (Попова).

Отже, враховуючи вищезазначене, можна зробити висновки, що покоління Z надає особливого значення тайм-менеджменту та вимагає його дотримання в освітньому процесі.

Представники покоління Альфа, народжуючись і живучи в період формування, розвитку та попиту на наявність навичок XXI століття, уже мають бути навчені дотримуватися правил тайм-менеджменту. Дітей означеного покоління та умови їхнього різнобічного розвитку Л. Волоснікова характеризує так: «... покоління Альфа готується до життя у світі, де багато професійних навичок (hard skills) старіють швидше, ніж устигають з'явитися тривалі навчальні програми з їх формування. Тому для цього покоління найбільший попит будуть мати так звані гнучкі навички (soft skills) – універсальні, що дають змогу швидко опанувати різними професіями та бути компетентними в різноманітних видах діяльності. Насамперед до таких навичок належить адаптивність. Інші soft skills можна об'єднати в кілька ключових блоків: комунікативні навички (уміння встановлювати контакт та ефективно

взаємодіяти з будь-якою людиною чи групою, емоційний інтелект, здатність до ефективної групової роботи, лідерство й навички управління тощо), навички мислення та роботи з інформацією (логічне та системне мислення, креативність, критичність сприйняття, аналіз інформації тощо), цифрові навички (не просто вміння взаємодіяти з конкретними гаджетами та програмами, а здатність швидко оволодівати новими технологіями), навички саморегуляції та самоорганізації (планування власного життя, здатність самостійно ставити мету, зокрема цілі саморозвитку та кар'єри, стрес- і *тайм-менеджмент* тощо)...» (Поколенню Альфа потребується індивідуальне образование).

Згідно зі словниковими даними, «тайм-менеджмент» – це технологія організації часу та підвищення ефективності його використання. Управління часом – це дія або процес тренування свідомого контролю над кількістю часу, витраченого на конкретні види діяльності, за якого спеціально збільшуються ефективність і продуктивність (Івасечко, 2019: 7).

Варто зазначити, що тайм-менеджмент не є панацеєю від браку часу. Досить часто мета, що ставить перед собою людина, може бути недосяжною, а тому й досягти її нереально, незважаючи на ідеальне планування. Тому важливим аспектом постає мета, яка має бути реальною та грамотно сформульованою. Чітко поставлена мета дає можливість зорієнтуватись у часі на реалізацію та шляхи її досягнення.

Проте перед початком реалізації тайм-менеджменту в життя та професійну діяльність варто позбутися низки хиб, які можуть заважати в подальшій роботі, а саме: лінії, невпевненості в собі, нерішучості, страху ухвалення рішень і відповідальності тощо.

Саме тому мистецтво управління часом містить чималий спектр функцій, а саме: планування, розподіл, постановка мети, моніторинг затрат часу, визначення пріоритетних завдань, можливість делегування справ і повноважень.

Однією з умов тайм-менеджменту є наявність плану, якого варто дотримуватися під час досягнення поставленої мети. Таке планування забезпечить упевненість, чіткість, послідовність дій і шляхи реалізації окресленої мети.

Поняття тайм-менеджменту використовується з позицій корпоративного та особистого управління часом. У роботі педагога використовуються обидва варіанти. Проте корпоративний тайм-менеджмент стосується всіх працівників закладу освіти. Особистий тайм-менеджмент передбачає

планування власного часу. Він може бути застосований під час організації роботи з вихованцями, учнями, студентами, їхніми батьками, колегами, соціальними службами та іншими.

Особистісний і корпоративний тайм-менеджмент розділяє тонка межа, яка існує на межі свободи та примусу. Порушення особистісного тайм-менеджменту може відбуватися за умов, які збільшують ефективність професійної діяльності організації (закладу освіти). Таке порушення особистісного тайм-менеджменту може стати рушійною силою в оптимізації функціонування закладу.

Здатність особистості розраховувати власні зусилля та час визначаються як здатність до самоменеджменту.

Самоменеджмент – це менеджмент, спрямований на себе, це залучення в повсякденну практику певних принципів і навичок для оптимізації використання часу та підвищення результативності роботи (Івасечко, 2019: 8).

Готовність педагога ухвалювати серйозні рішення та нести за них відповідальність дає змогу запобігти негативному психоемоційному стану – фрустрації, що може стати перешкодою на шляху до досягнення власної мети. Щоб максимально унеможливити прояви такої проблеми, педагогу варто заздалегідь спланувати власну професійну діяльність і проаналізувати її можливі наслідки.

В управлінні часом у педагогічній діяльності варто чітко ставити не тільки адекватну мету, але й уміння планувати. Адже, як відомо, десять хвилин виділеного часу для планування робочого дня вивільнить у ньому дві години. Окрім того, за допомогою планування можна чітко побачити шлях до встановленої мети.

Планування має розпочинатися з вибору мети, яка, зі свого боку, має відповідати певним вимогам: бути реальною, досяжною; містити певні труднощі, але ті, які можна розв'язати та які не є марними; визначена в часі; бути затребуваною.

Плануючи наступний робочий день, доцільно це зробити письмово. Перш за все це допоможе не тримати всі заплановані справи в голові і, як результат, уникнути психологічного дискомфорту. Записані справи дадуть можливість раціонально використовувати власний час, плануючи послідовність дій. Невиконані плани не зникнуть, оскільки вони залишаться на папері і їх можна буде перенести на інший час. Перенесені на папір справи дадуть можливість виділити з них головні та другорядні.

Варто зазначити, що тайм-менеджмент полягає не тільки у вдалому плануванні часу, але й у лік-

відації «поглиначів» часу, яких виділяють досить велику кількість, що може збільшуватися ще й індивідуальними «поглиначами». Проте варто виділити найпоширеніші з них.

Прагнення зробити багато роботи, інколи навіть охопити всі види діяльності та виконати все бездоганно призводить до великої втрати часу, оскільки не всі справи є головними (частину з них можна делегувати) та й ідеальне виконання не завжди є доцільним.

Ще одним «поглиначем» часу є нездатність організувати власну діяльність і робоче місце. Цьому можна запобігти чіткою регламентацією справ і за допомогою органайзера для ділових паперів.

Суттєвою загрозою правильного розподілу власного часу є нездатність відмовляти. Досить часто невміння сказати «ні» певній діяльності або ж певній людині змушує виконувати роботу, яка не є необхідною для виконавця та забирає чимало часу й зусиль.

Страх або небажання виконувати справи, які є небажаними або мають труднощі у виконанні, не дає їх виконувати вчасно. Досить часто вони відкладаються, що теж поглинає час, оскільки педагог відчуває «емоційний вантаж» невиконаної роботи, а також втрачає час на виконання необхідної справи.

Наради в більшості закладів освіти – це один з основних пожирачів часу. Якщо процедуру наради вибудовано неправильно, виникає дефіцит часу та інформації.

Людина часто не в змозі вплинути на частину пожирачів часу, бо вони залежать не тільки від неї, але й від її колег і керівництва. Проте ніхто не забороняє їй боротися зі своїми особистими пожирачами, організувати власний час. Для цього є величезна кількість помічників – спеціальні щоденники (тайм-планери), комп'ютер, годинник із будильником, електронні записні книжки. Зрештою, можна писати важливі речі на папері й вішати його перед очима (Гриценко, 2013: 37–38).

Висновки. Для ефективної організації освітнього процесу дуже важливим є обізнаність педагогів із теорією тайм-менеджменту, вміння застосовувати прийоми самоменеджменту в межах особистої діяльності та діяльності дітей.

Правильна організація та управління часом дають можливість досягти чималих результатів. Але найголовніше – дарують спокій, упевненість, зникає постійне відчуття поспіху та запізнення, а також з'являється вільний час для втілення інших цікавих проєктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Straus, William, Hove, Neil. Generations : the history of America's future. 1584 to 2069. NewYork : Perennial, 1991. 544 p.
2. Рябошапка О. В. Виховання у старших дошкільників поважного ставлення до людей похилого віку: дис. ... канд. пед. наук. Умань, 2019. 369 с.
3. Сапа А. В. Поколение Z – поколение эпохи ФГОС. *Инновационные проекты и программы в образовании*. 2014. № 2. С. 24–30.
4. Попова С. Н. Теория поколений – ключ к оптимизации процесса обучения современного студента. URL: <http://www.nop-dipo.ru/en/node/581> (дата звернення: 27.01. 2021).
5. Поколению Альфа потребуется индивидуальное образование. URL: <https://news.utmn.ru/news/individualnye-obrazovatelnye-traektorii/848412> (дата звернення: 27.01. 2021).
6. Івасечко О. Б. Тайм-менеджмент у системі методичної роботи закладу дошкільної освіти : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2019. 87 с.
7. Грищенко І. А. Тайм-менеджмент у системі управління навчальним закладом професійної освіти : спецкурс. Київ, 2013. 74 с.

REFERENCES

1. Straus, William, Hove, Neil. Generations : the history of America's future. 1584 to 2069. NewYork : Perennial, 1991. 544 p.
2. Riaboshapka O. V. Vykhovannia u starshykh doshkilnykiv povazhnoho stavlennia do liudei pokhyloho viku [Educating older preschoolers to respect the elderly] : dys. ... kand. ped. nauk. Uman, 2019. 369 p. [in Ukrainian].
3. Sapa A. V. Pokolenie Z – pokolenie epokhy FHOS [Generation Z – the generation of the FSES era]. *Ynnovatsyonnye proekty i prohrammy v obrazovanii*. 2014. № 2. pp. 24–30 [in Russian].
4. Popova S. N. Teoriya pokoleniy – kluch k optymyzatsyy protsessa obucheniya sovremennoho studenta [The theory of generations is the key to optimizing the learning process of a modern student]. URL: <http://www.nop-dipo.ru/en/node/581> (data zvernennia: 27.01. 2021) [in Russian].
5. Pokoleniyu Alfa potrebuetsia yndyvdyualnoe obrazovanye [Generation Alpha will need individual education]. URL: <https://news.utmn.ru/news/individualnye-obrazovatelnye-traektorii/848412/> (data zvernennia: 27.01. 2021) [in Russian].
6. Ivasechko O. B. Taim-menedzhment u systemi metodychnoi roboty zakladu doshkilnoi osvity [Time management in the system of methodical work of preschool education institution]. *Navchalno-metodychnyi posibnyk. Kamianets-Podilskyi*, 2019. 87 p. [in Ukrainian].
7. Hrytsenok I. A. Taim-menedzhment u systemi upravlinnia navchalnym zakladom profesiinoi osvity [Time management in the management system of a vocational education institution] : spetskurs. Kyiv, 2013. 74 p. [in Ukrainian].